

اصول درباره تحقیق و جمع‌آوری سند موثر شکنجه و سایر مجازات یا رفتار بی‌رحمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز

توصیه شده در قطعنامه ۵۵/۸۹ مورخ ۴ دسامبر ۲۰۰۰ مجمع عمومی*

۱- هدف‌های تحقیق و جمع‌آوری سند موثر درباره شکنجه و سایر مجازات یا رفتار بی‌رحمانه، غیرانسانی و تحقیرآمیز(که پس از این «شکنجه یا سایر بد رفتاری‌ها» نامیده می‌شود) شامل موارد زیر است:

(الف) روشن کردن حقایق و ثابت کردن و اذعان به مسئولیت فرد و کشور برای قربانیان و خانواده‌های آنان؛

(ب) شناسایی و تعیین تدابیر لازم برای پیشگیری از تکرار؛

(ج) تسهیل پیگرد و یا، در صورت اقتضا، مجازات انضباطی کسانی که تحقیقات، مسئولیت آنان را نشان دهد و اثبات ضروریات دریافت خسارت و غرامت کامل از دولت، از جمله خسارت عادلانه و کافی و تامین وسایل برای بازپروری و مراقبت بهداشتی.

۲- دولت‌ها باید اطمینان حاصل کنند درباره شکایت و گزارش‌های شکنجه یا بد رفتاری بی‌درنگ و به نحوی موثر تحقیق شود. حتی بدون وجود شکایت کتبی، اگر نشانه‌های دیگری وجود دارد که ممکن است شکنجه یا بد رفتاری انجام شده است، باید درباره آن تحقیقات به عمل آید. تحقیق‌کنندگان، که باید مستقل از افراد مظنون به انجام شکنجه و سازمانی که در آن خدمت می‌کنند، باشند، باید اشخاصی با صلاحیت و بی‌طرف باشند. آنان باید به کارشناسان پزشکی یا کارشناسان دیگر دسترسی داشته، یا اختیار انجام تحقیقات از طرف چنین کارشناسانی را به دست آورده باشند. شیوه‌های مورد استفاده برای انجام چنین تحقیقاتی باید از عالی‌ترین ضوابط حرفه‌ای برخوردار باشد و یافته‌های آنان باید برای اطلاع عموم منتشر شود.

۳- (الف) - نهاد تحقیق کننده باید قدرت و الزام داشته باشد تمام اطلاعات لازم برای تحقیق و تفحص را به دست آورد.^(۱) اشخاصی که تحقیقات را انجام می‌دهند باید تمام منابع بودجه‌ای و فنی لازم برای انجام تحقیقات موثر را در اختیار داشته باشند. آنان همچنین باید اقتدار داشته باشند همه کسانی را که در مقامی رسمی فعالیت دارند که گفته می‌شود در شکنجه یا بد رفتاری شرکت دارند، وادار به حضور و دادن شهادت کنند. چنین اقتداری را باید در مورد هر شاهد دیگری نیز داشته باشند. به این منظور مقام تحقیق کننده باید حق داشته باشد برای حضور شاهدان از جمله هر مقامی که گفته می‌شود درگیر بوده، احضاریه صادر و ارائه مدارک را تقاضا کند.

(ب) - قربانیان ادعایی شکنجه یا بد رفتاری، شهود، افرادی که تحقیق می‌کنند و خانواده‌های آنان باید مصون از خشونت، تهدیدهای خشونت یا هر شکل دیگر ارباب باشند که ممکن است به دنبال انجام تحقیقات مطرح شوند. کسانی که به طور بالقوه در شکنجه یا بد رفتاری دخالت دارند باید از هر شغلی که آنان را به صورت مستقیم یا غیرمستقیم در موقعیت کنترل یا اعمال قدرت بر شاکیان، شهود و خانواده‌های آنان، و کسانی که مشغول تحقیق در زمینه شکنجه هستند، قرار می‌دهد، کنار گذاشته شوند.

۴- به قربانیان ادعایی شکنجه یا بد رفتاری و نمایندگان حقوقی آنان باید تشکیل هر جلسه دادگاه و دادرسی را اطلاع دهند و به این جلسات و همه اطلاعات مربوط به تحقیقات دسترسی داشته و باید حق داشته باشند مدارک دیگر ارائه دهند.

۵ - (الف) - در پرونده‌هایی که در آنها انجام شیوه‌های تحقیقاتی تثبیت شده، به دلیل تخصص نا کافی یا احتمال عدم وجود بی‌طرفی، یا به علت وجود ظاهری الگوی سواستفاده یا سایر دلایل اساسی، مفید و موثر نیستند، دولت‌ها باید اطمینان حاصل کنند تحقیقات از طریق یک کمیسیون تحقیق مستقل یا روندی مشابه انجام شود. اعضای چنین کمیسیونی باید براساس شهرت خود به عنوان افرادی بی‌طرف، با صلاحیت و مستقل انتخاب شوند. آنان به‌ویژه باید از تمامی افراد مظنون به ارتکاب شکنجه و موسسات و سازمان‌هایی که این افراد ممکن است در خدمت آنها باشند، مستقل باشند. این کمیسیون باید اختیار کسب کلیه اطلاعات لازم برای انجام تحقیقات را داشته باشد و تحقیقات را چنان که در این اصول پیش‌بینی شده انجام دهد.^(۲)

(ب) - در گزارشی مکتوب، که در محدوده زمانی معقول تهیه می‌شود، باید محدوده تحقیق، روش‌ها و شیوه‌های مورد استفاده برای ارزیابی مدارک و همچنین نتیجه‌گیری‌ها و توصیه‌ها بر مبنای حقایق کشف شده و قانون حاکم درج شود. این گزارش به محض تکمیل باید انتشار یابد. در این گزارش رویدادهای ویژه‌ای که وقوع آنها معلوم شده و مدارکی که چنین یافته‌هایی براساس آنها استوار است نیز باید به طور کامل توصیف شود و فهرست اسامی شهودی که شهادت دادند، به استثنای کسانی که هویت آنان به خاطر محافظت از خود آنان پنهان نگهداشته شده، در آن باشد. دولت مربوطه باید، در محدوده یک دوره زمانی معقول، به گزارش تحقیق پاسخ دهد و در صورت مناسب بودن، در پاسخ به اقدام‌هایی که باید انجام شود، اشاره کند.

۶ - (الف) کارشناسان پزشکی که در تحقیق درباره شکنجه یا بد رفتاری شرکت دارند در کلیه مواقع باید مطابق عالی‌ترین معیارهای اخلاقی رفتار کنند و، به‌ویژه، پیش از انجام هر معاینه باید رضایت آگاهانه به دست آورند. معاینه باید با ضوابط تثبیت شده حرفه پزشکی مطابقت داشته باشد. معاینات به ویژه باید به طور خصوصی تحت کنترل کارشناس پزشکی بدون حضور عناصر امنیتی و سایر ماموران دولتی انجام شود.

(ب) کارشناس پزشکی باید بلافاصله گزارش دقیق مکتوب تهیه کند که باید حداقل به موارد زیر در آن اشاره شود.

(اول) شرایط و اوضاع و احوال مصاحبه: نام شخص مورد نظر و نام و وابستگی افراد حاضر در معاینه؛ زمان و تاریخ دقیق، محل، نوع و نشانی موسسه‌ای (از جمله هر جا مناسب باشد، شماره اتاق) که معاینه در آن در حال انجام است (مثلاً مرکز بازداشت، درمانگاه یا خانه)؛ اوضاع و احوال شخص مورد نظر در زمان معاینه (مثلاً ماهیت هرگونه محدودیتی هنگام رسیدن یا در طول معاینه، حضور نیروهای امنیتی در طول معاینه، طرز رفتار همراهان زندانی یا سخنان تهدیدآمیز به معاینه کننده)؛ و هر عامل مربوطه دیگری؛

(دوم) تاریخ و سابقه: سابقه مشروح از شرح حال شخص مورد نظر به گونه‌ای که در طول مصاحبه داده شده، از جمله روش‌های ادعایی شکنجه یا بد رفتاری، زمان‌هایی که گفته می‌شود شکنجه یا بد رفتاری انجام شده و کلیه شکایت‌ها از نشانه‌های جسمی و روانی،

(سوم) معاینه جسمی و روانی: سابقه کلیه یافته‌های جسمی و روانی درباره معاینه بالینی، از جمله آزمایش‌های تشخیصی مناسب و، در صورت امکان، عکس‌های رنگی از کلیه جراحات‌ها؛

(چهارم) اعلام نظر: تفسیر و تعبیر درباره رابطه احتمالی یافته‌های جسمی و روانی با شکنجه یا بد رفتاری احتمالی. توصیه‌ای برای هرگونه مداوای دارویی و روانی ضروری و یا معاینات بیشتر باید ارائه شود؛

(پنجم) معرفی: گزارش باید کسانی که معاینه را انجام داده‌اند به وضوح معرفی کرده و امضا شده باشد.

(ج) گزارش باید محرمانه بوده و به اطلاع شخص مورد نظر یا نماینده معرفی شده او رسانده شود. نظرات شخص مورد نظر و نماینده او درباره روند معاینه باید خواسته و در گزارش ثبت شود. گزارش باید به صورت مکتوب، و هر جا مناسب باشد، به مقام یا نهاد مسئول برای تحقیق درباره ادعای شکنجه یا بد رفتاری ارائه شود. این مسئولیت دولت است اطمینان حاصل کند گزارش به صورت امن به این اشخاص تحویل شود. گزارش نباید در اختیار هیچ شخص دیگری گذاشته شود، مگر با رضایت شخص مورد نظر یا با اجازه دادگاهی که اختیار انجام چنین کاری را داشته باشد.

* مجمع عمومی در قطعنامه ۵۵/۸۹، پارگراف ۳، توجه دولت‌ها را به اصول مربوط به تحقیق و جمع‌آوری اسناد شکنجه و سایر مجازات یا رفتار بی‌رحمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز که به قطعنامه ضمیمه شده جلب و آنها را به شدت ترغیب کرد درباره این اصول به عنوان ابزاری مفید در تلاش‌ها برای مبارزه با شکنجه ببینند.

(۱) تحت شرایط خاص، اصول اخلاق حرفه‌ای ممکن است اقتضا کند اطلاعات، محرمانه نگهداری شوند. این اقتضات باید محترم شمرده شوند.

(۲) به پانویس (۱) بالا نگاه کنید.

